

Alma mater, vetus et nova

Helsingin Sanomien ja Turun Sanomien narratiivit Suomen yliopistoista 1917–1927

Eikka Melakari

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Historian, kulttuurin ja taiteen tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Eikka Melakari

Alma mater, vetus et nova – Helsingin Sanomien ja Turun Sanomien narratiivit Suomen yliopistoista 1917–1927

Sivumäärät: 21

Tutkielman aiheena on Helsingin Sanomien ja Turun Sanomien uutisointi Suomen yliopistoista vuosina 1917–1927. Tarkastelen, millaista pitkäjaksoista narratiivia lehdet ovat yliopistoista rakentaneet Suomen itsenäisyyden ensimmäisenä vuosikymmenenä. Keskiössä on yliopistojen sitoutuminen ajan politiikkaan, erityisesti kielikiistana tunnettuun jakaamaan suomen- ja ruotsinkielisten välillä. Lähestyn aineistoa narratiivisen analyysin ja diskurssianalyysin avulla, jotta voin nähdä, millainen keskustelu on vuosikymmenen aikana ollut toistuvaa ja rakentanut tapahtumista tarinaa. Suurin toistuvuus on ollut yliopistojen liittäminen ryhmäidentiteetteihin, erityisesti kieliryhmien identiteetteihin, mutta Turun Sanomien kohdalla myös turkulaisten paikallisidentiteettiin.

Yhteiskunnan suhtautumista yliopistoihin on tutkittu Suomessa varsin vähän. Tässä tutkielmassa on käsitelty vain kolmea ensimmäistä yliopistoa kahden samaa puoluetta kannattavan lehden näkökulmasta. Jatkotutkimuksia olisi hyvä jatkaa tarkastelemalla eri puolueiden ja paikkakuntien suhtautumista korkeakouluihin.

Avainsanat: mediahistoria, yliopistot, kielellinen identiteetti, alueellinen identiteetti, sanomalehdet

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Sata vuotta suurpalosta	8
2.1	Raunioilta noussut <i>Aboa nova</i>	8
2.2	Hyvitetty vääritys	10
3	Itsenäisyys, sota, akateemiset aallot 1917–1921	12
3.1	Suomen yliopiston koulukiista	12
3.2	<i>Academia rediviva</i> vai <i>Aura rediviva</i>	14
4	Kaksi kieltä, kolme korkeakoulua 1922–1927	17
4.1	Vapaan kansan lahja Varsinais-Suomelle	17
4.2	Suomenkieliset sisarukset	19
4.3	Ainiin, se kolmas yliopisto	22
5	Lopuksi	24
	Lähteet	26
5.1	Alkuperäisaineisto	26
5.2	Tutkimuskirjallisuus	26

1 Johdanto

Viime vuosikymmeninä median kasvava vaikutusvalta yksilön arjessa on herättänyt paljon keskustelua. Sosiaalisen median hallitsemassa viestinnän maailmassa kuluttajalle on tarjolla loputon valikoima sisältöä – laidasta laitaan ja kellon ympäri. Käsissämme on jatkuvasti taskumatin kokoinen laite, jolla pääsee käsiksi lähes kaikkeen ihmiskunnan tuottamaan tietoon, ja mahdollisuuksien ohessa tiedon saavutettavuus synnyttää myös huolta. Sosiaalinen media on kaikkien saatavilla, mutta ei kenenkään hallussa. Suurin valta on yrityksillä, joiden voittoa maksimoivat algoritmit ajavat käyttäjät samojen kuluttajaryhmien kaikkukammioihin.

Sosiaalisen median ilmiö ei kuitenkaan ole uusi. Nimitys vain on harhaanjohtava, koska ei oikeastaan ole olemassa niin sanottua *epäsosiaalista* mediaa. Media on aina ollut viestinnän väline ja kaikki viestintä on sosiaalista.¹ Tässä tutkielmassa nostan tarkasteltavaksi perinteisemmän median muodon, sanomalehdet, joilla yhtä lailla pyrittiin vaikuttamaan kuluttajakunnan mielipiteisiin jo kauan ennen älylaitteiden aikaa.

Kirjassaan *Mediahistoria* aiheeseen erikoistunut valtiotieteiden tohtori Jukka Kortti esittää, että mediaksi nimitettäviä viestinnän muotoja on ollut havaittavissa jo viimeistään 1400-luvulla.² Siis vähintään 600 vuoden ajan media on ollut osana ihmisten elämää, vaikuttaen tiedonkulkuun ja rajoihin yksityisen ja julkisen välillä. Kortin mukaan ”se ei ole vain sosiaalinen ja kulttuurinen konstruktio [–], vaan myös aktiivinen tekijä, jolla on valtaa.”³ Median sisältö, muotoiluvalinnat, tarkoitus ja rooli peilaavat yhteiskuntaa ja eri instituutioita tehokkaasti. Sisällön avulla voidaan muokata kuluttajien ajatuksia, mutta yhtä lailla kuluttajien ennakko-olelutukset vaikuttavat median käytökseen: sitä painetaan, mikä myy.

Tässä tutkielmassa tarkastelen kahden suomalaisen sanomalehden – Helsingin Sanomien (HS) ja Turun Sanomien (TS) – uutisointia yliopistoihin liittyen vuosina 1917–1927. Aikarajaus alkaa Suomen itsenäisyyttä edeltäneestä vuodesta ja päättyy Turun palon satavuotispäivään 4.9.1927. Ajanjaksolla Suomessa toimi kolme yliopistoa kahdessa kaupungissa: Helsingin yliopisto Helsingissä sekä Åbo Akademi ja Turun yliopisto Turussa. Valitsemani lehdet olivat levikiltään näiden kahden yliopistokaupungin kärjessä.⁴

¹ Nordenstreng, Wiio 1994, 10.

² Kortti 2016, 15.

³ Kortti 2016, 12.

⁴ 1910-luvulla Uusi Aura oli Turun suurin lehti, mutta TS ohitti sen nopeasti 1920-luvulla. Tommila, Salokangas 1998, 220–221.

Ajanjaksolle tyypillistä oli lehtien vahva puoluepoliittisuus, missä HS ja TS eivät ole poikkeuksia. Vuonna 1919 molemmat lehdet toimivat Kansallisen Edistyspuolueen kannattajina. Sisällissodan hajottamassa Suomessa Edistyspuolue pyrki poliittiseen keskustaan voidakseen ajaa yhdistävää eheyttämispoliittikkaa, mutta rajalinjojen vuoksi se haluttiin pitää porvarillisenä puolueena. Nimivalinnallaan Edistyspuolue pyrki eriytymään oikeiston konservatiiveista ja taantumuksellisista osista.⁵ Alkuun suuren suosion saavuttanut puolue päätyi lopulta tilanteeseen, jossa sen oli hankala löytää paikkaa vahvasti leiriytyneeltä poliittiselta kentältä.⁶ Tämä on myös nähtävissä valitsemissani lehdissä, sillä 1920-luvun lopulla HS oli levikiltään oikeiston tärkein lehti ja TS vastaavasti vasemmiston.⁷ Puoluepoliittista kantaa tärkeämpänä pidän kuitenkin lehtien suosiota omissa kotikaupungeissaan, sillä olen kiinnostuneempi eroista kaupunkien välillä kuin puolueiden tai kieliryhmien.

Åbo Akademi aloitti toimintansa vuonna 1918 ja Turun yliopisto vuonna 1920, mutta ne eivät olleet Turun ensimmäiset korkeakoulut. Akateeminen perintö juontaa juurensa vuoteen 1640, kun Turkuun perustettiin maan ensimmäinen yliopisto: *Regia Academia Aboensis* (Turun akatemia).⁸ Akatemia toimi Turussa 1820-luvulle asti, kunnes opiskelijoiden ruotsinmielisyys alkoi aiheuttamaan levottomuuksia venäläisten joukkojen kanssa, ajoittain eskaloituen jopa väkivaltaisiin yhteenottoihin.⁹ Turun palon jälkeen 1827 yliopisto siirrettiin Helsinkiin, kauemmas entisestä emämaasta Ruotsista. Päätös pääkaupungin siirtämisestä oli tehty jo viisitoista vuotta aiemmin ja senaatti oli virallisesti muuttanut Helsinkiin 1819, mutta lopun Turun asemalle maan henkisenä keskuksena toi akatemian siirto.¹⁰

Sata vuotta myöhemmin Turussa oli peräti kaksi yliopistoa enemmän kuin suomalaisessa kaupungissa keskimäärin – eli kaksi. Yliopistojen syntymätarinat olivat vielä tiukasti kiinni vanhan akatemian uusissa hankaluuksissa: Helsingin yliopiston kielikysymyksessä. Vuosisadan vaihteessa akateemisen maailman verkkainen suomalaistuminen oli alkanut huolestuttamaan ruotsinkielistä oppilaskuntaa, mikä synnytti tarpeen täysin ruotsinkielisestä yliopistosta. Kyseinen laitos haluttiin varta vasten Turkuun jatkamaan perintöä vuosisatojen takaa: *Academia Aboensis rediviva*.¹¹ Vastavuoroisesti haluttiin suomalainen yliopisto ja suunnitelmia sitä varten tehtiin Jyväskylään. Mutta kuten Uusi Aura -lehden päätoimittaja Kaarlo Rantakari

⁵ Karimäki 2016, 17.

⁶ Karimäki 2016, 19.

⁷ Tommila, Salokangas 1998, 165.

⁸ Laaksonen 2006, 40.

⁹ Laaksonen 2006, 130 ja 143.

¹⁰ Tommila, Salokangas 1998, 23.

¹¹ Kirj. ”elvytetty Turun akatemia”. Laaksonen 2006, 167.

turkulaisten mielipiteen ilmaisi: ”suomalainen yliopisto Turkuun tai ei ollenkaan suomalaista yliopistoa”.¹² Sitten sekin perustettiin Turkuun.

Turun palon satavuotisjulkaisuissa 4.9.1927 akatemian siirtoa Helsinkiin kuvaillaan tunteellisin ilmauksin, ja haluan selvittää, herättivätkö yliopistot vastaavia tunteita edeltävinä vuosina. Tutkimuskysymykseni on: millaisia narratiiveja Helsingin Sanomat ja Turun Sanomat rakensivat Suomen yliopistoista vuosina 1917–1927. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, mitä mieltä HS oli Turun kahdesta yliopistosta ja niiden perustamisen juurisyyistä. Edistyspuolueen kannattajina molempien lehtien pitäisi edustaa suomenmielistä näkökulmaa, joten millä tavoin se näkyi lehtien suhtautumisessa Åbo Akademiin ja Helsingin yliopiston kaksikielisyyteen.

Aineiston olen rajannut hakemalla Kansallisarkiston digipalvelusta yliopistoihin liittyvää sisältöä vuosilta 1917–1927. Aineiston laajuuden vuoksi olen valinnut joukosta vain artikkelit, jotka käsittelevät suoraan jotakin kolmesta yliopistosta. Artikkeleiden lisäksi käytän mielipidekirjoituksia, yleisöpalstoja, sekä HS:n julkaisemaa *Kirje Helsingistä* -osiota. Ulkopuolelle olen rajannut muistikirjoitukset, ilmoitukset yliopistojen arkipäiväisestä toiminnasta (kuten professuurien nimityksistä, kirjastojen lahjoituksista ja lukukausien alkamisesta), sekä julkaissut HS:n osiossa *muut lehdet*. Ulkopuolelle olen myös jättänyt kokonaan maatalouskorkeakouluun liittyvän uutisoinnin, sillä vaikka siihen liittyvässä uutisoinnissa mainittiinkin usein yliopistot, se on erillinen laitos eikä varsinaisesti liity aiheeseen.

Aineistolle esittämieni kysymysten kanssa hyödyllisimmät tutkimusmenetelmät, joilla niitä lähestytään, ovat narratiivinen analyysi ja diskurssianalyysi. Lähteiden tulkinnessa käytän kirjasta *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät* (2022) Jyrki Pöysän kappaletta *Narratiivinen analyysi*, sekä Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen kirjaa *Diskurssianalyysi* (2016).

Narratiivi tai kertomus muodostuu kahdesta peruselementistä: ajallinen peräkkäisyys ja vaikutussuhde kerrottujen tapahtumien välillä. Ilman jälkimmäistä, ensimmäinen tuottaa vain raportin tapahtumista. Ihmisille on ominaista rakentaa yksittäisistä tapahtumista yhtenäisenä kulkevaa juonta ja kertomuksellista kokemusta.¹³ Käyttämäni artikkelit muodostavat vuosikymmenen aikana juonellista narratiivia, vaikka se tuskin on ollut kirjoittajien tarkoitus. Lehdet ovat esittäneet yliopistoihin liittyvää keskustelua tavalla, joka on lukijakunnalle

¹² Laaksonen 2006, 170.

¹³ Pöysä 2022, *Narratiivinen analyysi*. Sähköinen aineisto [viitattu 12.2.2025.]

ymmärrettävää. Uutisotsikot ja mielipidekirjoitukset eivät ole olleet yksittäisiä, vaan samaa tarinaa on jatkettu useassa numerossa kuukausien tai jopa vuosien ajan.

Narratiivisen analyysin rinnalla toimii hyvin diskurssianalyysi. Nimestään huolimatta, se ei kuvasta selkeää tutkimusmenetelmää, vaan enemminkin väljää viitekehystä, jonka auttaa tarkastelemaan sanakäänteitä.¹⁴ Yhdessä nämä kaksi metodia tarjoavat työkalut, joilla voi tarkastella lehtien kirjoittajien tietoisia ja tiedostamattomia valintoja kielenkäytössä, sekä millaista laajempaa kuvaa niiden avulla rakennettiin.

Aiempaa tutkimusta juuri samasta aiheesta ei ole. Ihmisten ja lehdistön suhdetta on tutkittu, kuten myös jonkin verran lehdistön ja korkeakoulujen suhdetta, mutta näiden kolmen vuorovaikutus toisiinsa on jäänyt vähälle huomiolle, varsinkin Suomessa. Eri kaupunkien asenteista koulutustarjontaan on julkaistu vain yksittäisiä yleisteoksia, kuten *Alma Mater Aboensis: Turkulaiset koulut ja yliopistot 1200-luvulta itsenäisen Suomen syntyyn* (2006). Aihe kuitenkin liittyy tiiviisti ajan muihin murroksiin, joita on tutkittu. Varsinkin *kielikiistana*¹⁵ tunnettu jaksokauma suomen- ja ruotsinkielisten välillä näkyy hyvin yliopistoihin liittyvässä uutisoinnissa. Aiheeni kontekstoinnissa voin käyttää hyödyksi tutkimuksia, jotka sivuavat samoja teemoja. Esimerkiksi Heikki Salmisen pro gradu -tutkielmaa *Kieliryhmien kohtaaminen Suomessa 1918–1929* (1989).

Aikakauden terminologiassa on monia vaihtuvia synonyymeja ja vanhentuneita ilmaisuja. Termeillä *suomalainen* ja *ruotsalainen* viitattiin sata vuotta sitten pääasiassa kieliryhmiin. Termi *suomenruotsalainen* ei ollut vielä laajassa käytössä, miksi esimerkiksi Åbo Akademiin ja Turun yliopistoon viitataan lähdeaineistossani ajoittain Turun ruotsalaisena ja suomalaisena yliopistona. Selkeyden vuoksi käytän kaikista yliopistoista niiden nykypäivänä vakiintuneita nimiä.¹⁶ Suomen kieliryhmistä puhun nykyaikaisesti suomen- tai ruotsinkielisinä. *Kielikiista* tunnetaan monilla eri ilmauksilla, kuten *kielitaistelu*, *kieliriita* tai *kielikysymys*, joista *kysymys* olisi neutraalein. Mielestäni *kysymys* ei kuitenkaan kunnolla kuvasta sitä hyökkäävää jännitettä, jota osapuolet varsinkin lehdissä ylläpitivät. Siksi käytän termiä *kielikiista* puhuessani aiheesta yleisesti ja *kielikysymys* käsitellessäni yksinomaan akateemisen maailman kielipolitiikkaa.

¹⁴ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016. Sähköinen aineisto [viitattu 12.2.2025.]

¹⁵ Vahtola 2017, 234-235.

¹⁶ Turun akatemia, Helsingin yliopisto, Åbo Akademi ja Turun yliopisto.

2 Sata vuotta suurpalosta

Syyskuun neljäntenä päivänä 1927 tuli kuluneeksi sata vuotta tulipalosta, joka tuhosi kolme neljäsosaa Turusta. *Turun palona* tunnettu onnettomuus muutti kahdessa päivässä keskiaikaisen keskustan tuhkakksi. Tuhon laajuus oli niin suuri, että monista aikalaiskuvauksista välittyi usko kaupungin tarinan loppuun.¹⁷ Kuitenkin sata vuotta myöhemmin oli selvää, ettei Turun historia päättynyt 4. syyskuuta 1827. Vanhan Turun muistaneet olivat ennättäneet siirtymään ajasta ikuisuuteen ja nuoremmille polville tapahtuma jäi symboliseksi rajanvedoksi vanhan ja uuden Turun väliin – *Aboa vetus* ja *nova*. Taakse jäänyt historiallinen murhenäytelmä, joka oli HS:lle ja TS:lle muistamisen arvoinen.

2.1 Raunioilta noussut *Aboa nova*

TS:n artikkelin *Turun suurpalo* alaluvun otsikko *Palon seuraukset ja sen merkitykset Turun kaupungille ja koko maalle* on oiva esimerkki narratiivisesta rakentamisesta.¹⁸ Se väittää palolla olleen merkitystä koko maalle, vaikka on hankala kuvitella sillä olleen hirveän suurta vaikutusta arkielämään esimerkiksi Tampereella tai Oulussa. Väitöksen ymmärtämiseen vaaditaan kulttuurillista kontekstia palosta, Suomen historiasta ja turkulaisista itsestään.¹⁹ Turulla on ollut merkittävä rooli Suomen menneisyydessä ja siihen menneisyyteen otsikko väitteellään nojaa. Historiallisen merkityksen ohessa on kuitenkin huomautettava, että turkulaisilla on taipumus – ehkä hieman liioitellusti – korottaa oman kaupunkinsa merkitystä.²⁰ Artikkelin ollessa turkulaisten turkulaisille kirjoittama, on turvallista olettaa tekstistä löytyvän jonkin ta-soista liioittelua.

Mutta jos siis sortuikin ”Aboa vetus”, raunioille nousi hywinkin nopeasti ”Aboa Nova”, yhdeksännentoista vuosisadan Turku, jonka otsalla kimmeltää helminä ei enää wain yksi – waan *kaksi korkeakoulua*: Academia aboensis rediviva, uudelleen eloon elpynyt akademia ja suomalaiselle sydämelle erikoisemmin rakkaana Suomen kansan itsensä luoma, oma suomalainen yliopisto, Turun yliopisto,²¹

¹⁷ Nikula 1972, 35.

¹⁸ Sana ”merkitys” yleensä ilmaisee tarkoitusta. Esimerkiksi ”seuraukset” olisi ollut neutraalimpi valinta. Jokinen, Juhila, Suoninen 2016, *Diskursiivinen maailma*. Sähköinen aineisto [viitattu 10.3.2025.]

¹⁹ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016 *Kielenkäyttö sosiaalisen todellisuuden rakentajana*. Sähköinen aineisto [viitattu 10.3.2025.]

²⁰ Turkulaisten maineesta ovat kirjoittaneet mm. Silja 22.6.2016. *Turkua on helppo dissata, mutta sehän ei turkulaisia kiinnosta: ”Meil o hyvä itsetunto tääl”*, YleX. TS 4.6.2022. *Lukijoilta – Turkulaisten itsekäs käytös kummastuttaa*. Kangasniemi 16.11.2017. *Turkulaisten puhe ja junttius pilkan kohteena – ”Kansitakit, purjehduskengät ja niskatukka”* Turkulainen. Sähköisiä aineistoja [viitattu 10.5.2025.]

²¹ TS 4.9.1927. Finnberg: *Turun suurpalo*, 10. Sähköinen aineisto [viitattu 12.2.2025.]

Artikkeli *Turun Suurpalo* esittää menneisyyden draamankaarta mukailevassa juonessa. 1808 syttyneet *sodan liekit* nielevät lopulta urhoollisesti taistelleen sankarin, Turun kaupungin, riistämällä tältä tämän *lempilapsen*, akatemian. Mutta kuten kaikissa hyvissä tarinoissa, lyöty sankari nousee Feeniks-linnun lailla tuhkasta ja näyttää maailmalle mahtinsa. Akatemian siirto esitetään palon seurauksena, jotta menneisyyteen saataisiin yhdistävä juoni, vaikka todellisuudessa on täysin mahdollista (jopa todennäköistä), että akatemia olisi siirretty ilman paloakin. Artikkelin itsekään tunnistaa opiskelijoiden poliittisuuden olleen osasyynä mainitsemalla akatemian siirtyvän ”etäämmälle entisen emämaan vaikutteilta wapaaksi Helsinkiin”.

Artikkelin valinta esittää menneisyys tällä tavoin kertoo niin kirjoittajasta kuin lukijoista. Kirjailijat yrittävät suoraan tai epäsuoraan vaikuttaa lukijoiden ajatuksiin.²² *Turun suurpalo* -julkaisun sävy ohjaa lukijakuntansa ajattelemaan paloa ja akatemian siirtoa Turun kaupungin uhrauksena nuorelle Suomelle. Niiden yhteydessä katkaistiin loputkin historialliset siteet Ruotsiin ja suomalaisten kehitys omaksi kansakseen pystyi alkamaan. Kielivalinnoilla TS määrää, kuinka lukijan tulisi suhtautua annettuun tietoon.²³ Lehti ei suostunut näkemään onnettomuutta lopullisena iskuna Turulle, sillä vaikka se oli varmasti ollut suuri hidaste kaupungin kehityksessä, oli Turku edelleen Suomen merkittävimpien kaupunkien joukossa.

Akatemian merkitystä vahvistaa artikkeli *Turun palon ja akatemian siirron 100-wuotismuisto*. Se tunnistaa opiskelijoiden poliittisen käytöksen syyksi siirrolle ja nimittää paloa vain ”välilliseksi aiheeksi”, jonka nojalla siirtoa perusteltiin.²⁴ Artikkelissa korostetaan Turun historiaa pääkaupunkina ja Suomen henkisenä keskuksena, ja kuinka suuri isku oli niin Turulle kuin akatemiallekin että ”henkisen elämän turwapaikka” siirrettiin ”Auran kaupungin muinaisilta rannoilta.” Artikkelin lopussa tuodaan esiin uudet yliopistot – tai oikeammin yliopisto:

Turun yliopisto woi olla iloinen ja ylpeä siitä, että sen on suotu kohottaa rakennuksensa muurit sille maakamaralle, josta wanha akatemia rikkaine ja welwoittawine muistoinen sata vuotta sitten muutettiin pois. Suomen uudesta pääkaupungista tuli wanhan yliopiston muodollinen perijä, mutta Porthanin akatemian henkinen testamentti jätti myöskin Turulle runsaan osansa: rikkaimmat muistot, suurimman traditsionin.²⁵

²² Jokinen, Juhila, Suoninen 2016, *Diskursiivinen maailma*. Sähköinen aineisto [viitattu 10.3.2025.]

²³ McCombs, Shaw 1972, 160.

²⁴ TS 4.9.1927. *Turun palon ja akatemian siirron 100-wuotismuisto*, 11. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

²⁵ TS 4.9.1927. *Turun palon ja akatemian siirron 100-wuotismuisto*, 11. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

Åbo Akademiaa ei mainita ollenkaan, vaikka nimivalinnallaan juuri se oli yrittänyt olla ”suurimman traditsioonin” perijä. Artikkelit ei lisäksi kertakaan mainitse Helsingin yliopistoa nimeltä, vaan viittaa siihen tarvittaessa *Suomen* yliopistona.

Molemmat artikkelit tekevät selväksi, että akatemiolla oli suuri merkitys turkulaisille. Itse palo ei ollut Turun kaatanut isku, vaan vasta sitä seurannut akatemian siirto. Samoin suurin osoitus Turun uudesta noususta on kaksi uutta yliopistoa. Turun paloa ei enää sata vuotta myöhemmin tarvitse murehtia, sillä kaksi yliopistoa – päällimmäisenä Turun yliopisto – olivat palauttaneet maineen Auran rannoille.

2.2 Hyvitetty vääritys

Vaikkakin kaupunkikunta, kaupungin kunnian ja kauneuden tunto, on jossakin määrin ylentynyt, ovat kuluneet sata vuotta olleet taistelun ja pyrkimyksen vuosia, joilla vielä ei ole saavutettu kaikkea, mistä v:n 1827 johtavat miehet varmasti uskalsivat uneksia. Mutta kauan piilossa ollut päämäärä on saavutettu. Turulta v. 1827 otettu akademia, joka silloin korvattiin vain kimnaasilla, on meidän päivinämme saanut vastineensa kaksinkertaisesti, sillä onhan Turulla ilo omistaa kaksi yliopistoa. Eräs historian väärityksistä on tullut hyvitetyksi.²⁶

HS:n artikkeli *Turun palo v. 1827* on hyvin erilainen kuin TS:n julkaisu. Erot alkavat jo otsikoissa, sillä TS:n nimittäessä paloa *suurpaloksi*, HS käyttää sen virallisempaa nimitystä *Turun palo*. Artikkelin kirjoitti Svante Dahlström, Åbo Akademin ensimmäinen sihteeri ja Turun alueen historiaan erikoistunut tutkija.²⁷ Dahlströmin turkulaisuutta on kuitenkin hankala havaita artikkelin sävyssä. Palolle ei etsitä merkittävämpää syytä, eikä sitä pyritä sitomaan osaksi suurempaa historiallista kertomusta. Vaikka palon merkitys koko maalle tunnustetaan, menetykset ovat ”aineellisia ja henkisiä arvoja”, eivätkä suoranaisesti sidoksissa Turun kaupungin arvoon itsessään.

Sata vuotta on kulunut kaupungin vieläkään täysin kasvamatta siihen uuteen muotoonsa, mikä sille osoitettiin. Kun Turku meidän päivinämme mahdollisuuksiensa varassa nopeasti kehittyi vastaisuuden suurkaupungiksi, kiitämme me niitä, jotka eivät koettelemusten raskaiden vuosien syvissä alhoissa eivätkä senkään jälkeen lakanneet luottamasta isien kaupungin tulevaisuuteen.²⁸

Dahlström katsoo, ettei Turku vielä vuonna 1927 ollut täysin palautunut palon tuhoista.

Vaikka se olikin väkiluvultaan paljon suurempi kuin vuonna 1827, ei siitä ole tullut sitä, mitä

²⁶ HS 4.9.1927. Dahlström: *Turun palo v. 1827*, 9. Sähköinen aineisto [viitattu 12.2.2025.]

²⁷ Dahlström väitteli tohtoriksi 1929 aiheenaan Turun kaupungin rakennuskanta 1800-luvun alkupuolella. Kansallisbiografia. Sähköinen aineisto [viitattu 1.4.2025.]

²⁸ HS 4.9.1927. Dahlström: *Turun palo v. 1827*, 9. Sähköinen aineisto [viitattu 12.2.2025.]

se olisi ilman palon aiheuttamaan hidastusta voinut olla. Tällaista olettamusta on mahdoton todistaa, sillä emme voi tietää kuinka Turku olisi kehittynyt ilman paloa. Jos sitä vertaa Helsinkiin, mitä HS todennäköisesti teki, sen saa näyttämään epäonnistuneelta jälleenrakennusyritykseltä, mutta Suomen muihin kaupunkeihin verrattaessa Turku oli palosta huolimatta säilynyt toiseksi suurimpana²⁹.

Entinen Turku, »vanha suloinen isänmaan ilo», hävisi v:n 1827 palossa. Aineellisia ja henkisiä arvoja hävisi niin paljon, että palosta tuli koko maata koskenut onnettomuus. Pulan laajuus ja syvyys oli sellainen, että yhteiskunta onnekseen vain harvoin joutuu sellaista kokemaan.³⁰

Kriittisyydestä huolimatta Dahlströmin turkulaisuus on rivien välistä havaittavissa. Vertaamalla sitä TS:n julkaisuihin, niistä on nähtävissä yhtäläisyyksiä. Varsinkin suhtautumisessa Turun historiaan lehtien julkaisut ovat samoilla linjoilla. TS:n tavoin Dahlström kartoittaa Turun kaupungin historiallista merkitystä ja kontekstoi itse palon tapahtumana, josta lukijan tulisi jollain tapaa välittää.³¹ Turkuu kutsutaan ”vanhaksi isänmaan iloksi” ja ”isien kaupungiksi”. Artikkelit maalaa Turusta Suomen menneisyyttä, kun taas Helsinki on vastavuoroisesti tulevaisuus. Asetelma kääntyy yliopistojen osalta ylösalaisin, sillä Suomen vanha akatemia on Helsingissä ja uudet laitokset Turussa. Artikkelit ei kuitenkaan sen koommin takerru yliopistoihin kummassakaan kaupungissa. Vanha akatemia *otettiin*, mutta tekijä häivytetään lauseesta, kuten häivytetään myös akatemian saaja. Akatemian siirto ei ollut helsinkiläisten idea, mutta artikkeli ei tätä koe mainitsemisen arvoiseksi. Turun akatemiaa ei haluta tunnistaa Helsingin yliopistoksi. Häivytyksen lienee tietoista, sillä on hankala kuvitella, etteikö Dahlström Åbo Akademin sihteerinä olisi aiheesta perillä. Helsingin yliopiston irrottaminen sen turkulaisista juurista on palvellut sekä Helsingille että Dahlströmille hyödyllisiä narratiiveja. Yhtä aikaa se liittyy Helsingin yliopiston juuri Helsinkiin ja jättää tilaa Åbo Akademille muotoutua Turun akatemian todelliseksi jatkeeksi.

²⁹ Vuonna 1930 Suomen viisi suurinta kaupunkia olivat Helsinki (n. 243 000 as), Turku (n. 67 000 as), Tampere (n. 56 000 as), Viipuri (n. 56 000 as) ja Vaasa (n. 26 000 as). Suomen tilastollinen vuosikirja 1932, 11. Sähköinen aineisto. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/69225/stv_1932.pdf?sequence=1 [viitattu 17.3.2025.]

³⁰ HS 4.9.1927. Dahlström: *Turun palo v. 1827*, 9. Sähköinen aineisto [viitattu 12.2.2025.]

³¹ Kontekstoinnista narratiivisena välineenä katso Pöysä 2022, *narratiivinen analyysi*. Sähköinen aineisto [viitattu 17.3.2025.]

3 Itsenäisyys, sota, akateemiset aallot 1917–1921

Useamman vuoden uutisointia tarkastellessa on tarpeen välillä ottaa askel taaksepäin ja katsoa, mikä uutisoinnissa on toistuvaa ja kerronnallista, sillä kaikki tuotettu teksti ei aina ole osa kerrontaa.³² Itsenäisyyden jälkeen Suomen poliittista kenttää väritti vielä pitkään 1860-luvulla syttynyt kielikiista, mikä nousee toistuvasti esiin yliopistoihin liittyvässä uutisoinnissa. Helsingin yliopiston opetus säilyi pääosin ruotsinkielisenä aina 1930-luvulle, mutta ainoastaan suomen kielellä oli laissa taatut oikeudet. Asetelmassa molemmat osapuolet pysyivät tyytymättöminä.

3.1 Suomen yliopiston koulukiista

1910-luvun lopulla Helsingin yliopiston käyttämät tilat alkoivat osoittautua ongelmaksi. Opiskelijamäärä oli tasaisessa kasvussa, mutta rakennukset ahtaita ja vanhoja. Ehdotuksia tehtiin yliopiston siirtämisestä kaupungin ulkopuolelle, ylimpänä Meilahteen.³³ Tämän todellisen tilanpuutteen rinnalla on kuitenkin havaittavissa myös toisenlaista ahtautta, johon liittyvää narratiivia rakennetaan heijastamalla se tähän todelliseen, konkreettisempaan ongelmaan.³⁴ Helsingin yliopistoa pidettiin liian pienenä *molemmille kieliryhmille* ja rahoituksen puutteessa se oli jäänyt jälkeen maailman politiikasta.

Lehdet suhtautuivat Helsingin yliopiston kielikysymykseen samoilla linjoilla, mutta eri intensiteetillä. HS:lle suomen kielen edun ajaminen oli suorastaan kunnia-asia, kun taas TS tarjosi maltillisempia ratkaisuja. HS:n asennetta voi selittää monilla tekijöillä, mutta päällimpänä erot lehtien välillä johtuivat todennäköisimmin taloudellisista syistä. Vapaankin lehdistön painovalintoja määrittävät lukijakunnan ennakkoasenteet, sillä voittoa tavoitteleva lehdistö haluaa myydä julkaisujaan.³⁵ HS Helsingin suurimpana lehtenä kykeni tekemään rohkeampia väitöksiä kuin TS, joka kilpaili pienemmällä levikkialueella Uuden Auran³⁶ kanssa. TS:n hilympää kantaa voi myös selittää Åbo Akademilla. Kotikaupungin uusi yliopisto oli kielivallinnasta huolimatta palauttanut Turulle statuksen yliopistokaupunkina, mikä vaikutti menevän kielikiistan ohi (tästä lisää seuraavassa kappaleessa).

³² Pöysä 2022, *narratiivinen analyysi*. Sähköinen aineisto [viitattu 19.2.2025.]

³³ HS 7.12.1918. *Helsingin yliopiston huoneistojen ahtaus*, 8. Sähköinen aineisto [viitattu 19.2.2025.].

³⁴ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016, *Kielenkäyttö sosiaalisen todellisuuden rakentajana*. Sähköinen aineisto [viitattu 19.2.2025.].

³⁵ Keane 1993, 264.

³⁶ Uuden Auran häviö Turun lehtimarkkinoilla johtui TS:n viihteellisyydestä ja poliittisesta maltillisuudesta. Tommila, Salokangas 1998, 221.

TS ehdotti ratkaisuksi tilaongelmaan Åbo Akademia, sillä olihan Helsingin yliopisto vielä pääosin ruotsinkielinen.³⁷ Helsingin ruotsinkielisistä opiskelijoista osa voisi siirtyä Turkuun, mikä vähentäisi ahtautta Helsingissä. HS lähti kuitenkin toiseen suuntaan: paras ratkaisu kielikysymykseen ja tilaongelmaan tulisi olemaan täysin suomenkielinen yliopisto.³⁸ Lehden mukaan maan enemmistö oli jo tarpeeksi pitkään joutunut kannattelemaan ”vieraskielistä sivistystä” oman äidinkielenensä kustannuksella.³⁹ Huolta aiheuttivat etenkin humanistisiin aloihin kuuluvat kansalliset tutkimusalat, kuten suomalainen kirjallisuus, Suomen arkeologia ja Suomen kansatiede, joiden suomenkielisiä professuureja ei vuosikymmenen vaihteessa kyetty taakamaan.⁴⁰ Ajoittain HS esitti, ettei välinpitämättömyys ollut vain kielikysymys, vaan valtiolta rahoituksensa saavan yliopiston talousvaikeudet kertoivat koko itsenäisen Suomen asenteesta tiedettä kohtaan.⁴¹ Siitä huolimatta lehti päätyi useaan otteeseen syyllistämään ruotsinkielisiä suomenkielisten heikentyvästä asemasta. Kaiken huippuna ehdotus ylioppilaskunnan täydellisestä jaosta oli HS:lle osoitus ruotsinkielisten ylemmyyden tunteeseen pohjautuvasta eriytymistahdosta ja täten uhka koko valtiolle.⁴² Monimutkainen ja vuosikymmeniä vanha kiista pelkistyi Helsingin yliopistossa riitaan, jossa toisen osapuolen voitto oli automaattisesti toisen häviö.

HS:n ja TS:n ote Helsingin yliopiston kielikysymykseen ovat osa laajempaa merkityssysteemiä, eli niissä rakennetaan todellisuutta termein, joiden merkitykset muodostuvat suhteesta toisiinsa ja ympäröivään maailmaan.⁴³ Narratiivin ymmärtäminen vaatii tässä tilanteessa laajempaa ymmärrystä kulttuurista ja ajan politiikasta (erityisesti kielikiidasta.) Helsingin yliopisto oli autonomiastaan huolimatta tiiviisti kiinni politiikassa. Kielipoliittiset päätökset – tai niiden puute – pistettiin peilaamaan koko maata, sillä valtion yliopistona Helsingin yliopisto oli koko Suomen yliopisto.

³⁷ TS 15.5.1919. *Liikaa yliopistoja*, 3. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

³⁸ HS 3.8.1919. *Suomenkielisen yliopiston tarve*, 7. HS 19.1.1921. *Koulukiista*, 2. Sähköisiä aineistoja [viitattu 19.2.2025.]

³⁹ HS 19.11.1919. *Suomalaisen kirjallisuuden edustus yliopistossa*, 2. Sähköinen aineisto [viitattu 17.3.2025.]

⁴⁰ HS 14.2.1920. *Uudet yliopistowirat uhatut*, 3. HS 22.2.1920. *Eduskunta ja kansallinen tutkimus yliopistosamme*, 3. Sähköisiä aineistoja [viitattu 17.3.2025.]

⁴¹ HS 14.2.1920. *Uudet yliopistowirat uhatut*, 3. Sähköinen aineisto [viitattu 17.3.2025.]

⁴² HS 24.4.1921. *Tiera: Pirstaleita*, 6. HS 25.11.1917. *Turkka: Kirje Helsingistä: Eheyteen pyrittävä*, 7. HS 7.11.1919. *Helsingin yliopiston kieliolot*, 4. Sähköisiä aineistoja [viitattu 17.3.2025.]

⁴³ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016, *Kielenkäyttö sosiaalisen todellisuuden rakentajana*. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

3.2 *Academia rediviva* vai *Aura rediviva*

Akateemisessa kielikysymyksessä TS joutui tasapainottelemaan kielipolitiikan ja kotiseuturakkauden välissä. Åbo Akademiin liittyvässä uutisoinnissa lehden suomenmielisyys tuli esiin uutisoinnin puutteena eikä kannanottoina ja vähäiset kommentit kielikysymykseen olivat enemmän puolustavaa kuin hyökkäävää retoriikkaa.⁴⁴ Sen sijaan että TS olisi HS:n tavoin yrittänyt esittää ruotsinkieliset vihollisina, se pyrki nostamaan suomenkielisten edun ruotsinkielisten rinnalle. Ehdotuksia tehtiin suomen kielen oppituolin perustamisesta, sekä suomenkielisten hyväksymisestä opiskelijoiksi. Åbo Akademista ei missään nimessä tahdottu ”ruotsalaisen kansallisen propagandan kehtoa” vaan sen tulisi muistaa, että ”se on kasvanut suomalaisessa maaperässä”.⁴⁵ Sen piti kyetä olemaan oikea opisto, eikä vain ”Helsingin yliopistolle professoreja valmistava laitos”.⁴⁶ Ei siis riittänyt, että Åbo Akademi muistaisi olla suomalainen, vaan nimenomaan turkulainen.

Molempien lehtien sivuilla toistuu edelläkin mainittuja narratiiveja turkulaisten tavasta korottaa omaa tärkeyttään ja hakea jatkuvuutta menneisyydestä. Vuonna 1917 HS:n yleisöpalstalla käytiin keskustelu nimimerkkien *Volter Kilpi* ja *Bonsdorff* välillä, koskien tulevan Åbo Akademian yksikielisyyttä. Varsinaissuomalainen Kilpi teki ehdotuksen sen perustamisesta kaksikielisenä, sillä hänen mielestään ruotsinkielinen akademia vain jakaisi Suomea entisestään.⁴⁷ Mieli-pide oli samanlaatuinen kuin HS:n kanta ylioppilaskunnan jakamisesta ja TS:n halu tuoda suomen kieltä Åbo Akademiin. Vastauksessaan Bonsdorff piti ehdotusta järjettömänä ja ensisilmäyksellä ruotsinkielisten puolustelu vaikuttaa hyvinkin poikkeukselliselta HS:n sivuille. Lopussa hän palauttaa keskustelun paikallisidentiteetteihin huomauttamalla, että turkulaiset eivät olleet huolissaan ruotsalaisuudesta ”historiallisen menneisyyden sydämessä” vaan tahtoivat kaupunkiinsa oppilaitoksen ”tydyttämään heidän tunnettua kotiseututuntoaan”.⁴⁸ Aikalaisetkin olivat huomanneet turkulaisten laittavan paikallisidentiteetin kielen yläpuolelle.

Itsenäisyyttä seurasi ajatus toisestakin yliopistosta Auran rannoilla, mikä pisti TS:n jälleen uudelleen harkitsemaan asemoitumistaan kielen ja kotiseudun välissä. Kahden yliopiston voimin lehti lähti täysin uuteen suuntaan narratiivissaan: kielen sijaan vastakkainasetteluun nostettiin Turku-Helsinki, sillä olihan kaksinkertainen määrä opinahjoja osoitus turkulaisten

⁴⁴ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016, *Retorisen diskurssianalyysin lähtökohta-oletukset*. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

⁴⁵ TS 6.3.1917. *Turun yliopistokysymys: Aura rediviva*, 4. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

⁴⁶ TS 6.3.1917. *Turun yliopistokysymys: Aura rediviva*, 4. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

⁴⁷ HS 10.3.1917. Kilpi: *Turun akademia kaksikieliseksi!* 7–8. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

⁴⁸ HS 15.3.1917. Bonsdorff: *Selitystä maisteri Wolter Kilvälle*, 7–8. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

etevyydestä. Åbo Akademin yrittämä *Academia rediviva* (akatemia elvytys) muuttui nopeasti muotoon *Aura rediviva* (Auran elvytys).

Vastakkainasettelu on osoitus hierarkkiseksi ymmärrettävästä dikotomiasta, eli kaksinapaisesti jaetusta merkityssysteemistä.⁴⁹ Niiden rinnalla on havaittavissa myös poliittisempi dikotomia ”omasta kansasta”, mikä TS:n julkaisuissa tuntuu määrittyvän sijainnista (*turkulaiset*) ja HS:llä kielestä (*suomalaiset*). Yliopistot kietoutuivat molempiin identiteetteihin ja lehtien piti valita, kumpaa niistä pitivät merkittävämpänä. Jokinen ja Juhila nostavat identiteetin esimerkiksi yhdestä merkityksen ja merkitysten tuottamisen ulottuvuuspareista diskurssianalyysin kentällä. Yhtenä yleisimmistä diskurssianalyttisistä aiheista siinä tutkitaan sitä, kuinka ihmiset kielenkäytöllään rakentavat identiteettejä.⁵⁰ Tyypillisesti keskustelun kohteet kategorisoidaan ennalta määrättyihin lokeroihin, joihin liittyviä mielikuvia vahvistetaan sanavalinnoin.⁵¹

Kuten jo aiemmin mainittiin, TS valitsi kielen sijaan kotiseudun, sillä Turun pienemmällä markkinoilla sen menestys perustui maltillisempiin poliittisiin kannanottoihin. Identiteetit tarvitsevat kuitenkin jonkin ulkopuolisen ryhmän, johon oman sisäryhmän identiteetti voidaan peilata (me vs. ne). Turun yliopistojen kohdalla ainoa mahdollinen vastustaja, johon onnistumiset ja epäonnistumiset pystyttiin suhteuttamaan, oli Helsingin yliopisto. Siispä hyökkäävä retoriikka kohdistettiin toiseuttavasti Helsinkiin, sen sijaan että oman kotikaupungin yliopistot olisi heti alkuun asetettu vastakkain.

Paikallidentiteetteihin liittyi turkulaisille rakas Turun menneisyys ja perintö, jota ajoittain yliopistoihin liittyvässä uutisoinnissa tuotiin esiin. Tavallaan ilouutiset yliopistoista, joilla HS:n sanoin hyvitetiin ”eräs historian vääryyksistä”, palauttivat mieliin, kuinka edellinen yliopisto oli menetetty Helsingille. Vaikka päätös siirtää Turun akatemia ei riippunutkaan helsinkiläisistä, TS alkoi uudelleen muotoilemaan historiasta Turulle suotuisampaa narratiivia. Lehti väitti siirron johtuneen helsinkiläisten kateudesta ja kyvyttömyydestä. Uusi pääkaupunki ei ”ollut itse kyennyt tekemään itselleen edes yliopistoa, vaan otti ja wei Turun ainoan”.⁵²

⁴⁹ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016, *Kielenkäyttö sosiaalisen todellisuuden rakentajana*. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

⁵⁰ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016, *Merkitykset ja merkitysten tuottamisen tavat*. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

⁵¹ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016, *Retorisen diskurssianalyysin lähtökohta-oletukset*. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

⁵² TS 9.12.1918. Annajoeli: *Turku tekee yliopistoja*, 3. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.]

Aggressio rauhoittui nopeasti, mutta TS:lle oli tärkeää ylläpitää Turun mainetta *yliopistojen tekijänä*. Kun HS:lle ruotsinkielisten voitto oli suomenkielisten häviö, TS:lle muiden kaupunkien akateeminen voitto oli Turun häviö. Suunnitelmia uusista yliopistoista tehtiin vielä Jyväskylään ja Viipuriin, ja TS – silläkin uhalla, että kirjoittajat leimattaisiin *sivistysvihollisiksi*⁵³ – asettui ehdotuksia vastaan. Yliopistojen perustaminen oli kallista ja TS:n näkökulmasta raha olisi parempi sijoittaa Turun yliopiston täydellistämiseen. Tavallaan lehti oli HS:ää todenmukaisemmilla linjoilla vastakkainasettelussaan, mutta rahalla ei kuitenkaan selitetty, miksi Turussa piti olla kaksi yliopistoa. Varsinkin kun molemmat yliopistot perustettiin lahjoituksilla, eikä valtion tai kaupungin varoilla. Verrattain köyhä Suomen kansa tuskin olisi saanut tarpeeksi rahaa kasaan kahteen tehokkaaseen suomenkieliseen yliopistoon, mutta vielä vuonna 1919 HS uutisoi Helsingin yliopiston kesäkurssista Jyväskylässä, eli voidaan olettaa helsinkiläisten halunneen yliopiston jonnekin muualle kuin Turkuun.

Sekä HS:n että TS:n uutisoinnista jää epäselväksi, miksi Turun yliopisto lopulta perustettiin Turkuun. Rivien välistä ja laajempaa historiallista kontekstia ymmärtämällä on kuitenkin pääteltävissä, miksi turkulaiset tahtoivat kaupunkiinsa kaksi yliopistoa. Vuosisatoja Varsinais-Suomella ja Turulla oli maine suomalaisten sivistäjänä ja kulttuurin jakajana. Kuten maakunnan laulussakin sanotaan ”Auran rantamilta Suomeen koitti kirkas huomenkoi”. Se historia kuitenkin päättyi 1827 Turun palon ja akatemian siirron yhteydessä.

Sata vuotta myöhemmin Åbo Akademin perustaminen repi kaupunkilaisten arvet rikki ja keskustelun kääntyessä johonkin täysin uuteen – ensimmäiseen suomenkieliseen yliopistoon koko maailmassa – turkulaistilaisuus palauttaa maine, joka aikoinaan Helsingille menetettiin. Turkulaisesta näkökulmasta oli vapaan suomenkansan isänmaallinen vastuu, että ”Auran rannoilla, maamme vanhassa pääkaupungissa ja entisessä yliopistokaupungissa mahdollisimman läheisessä tulevaisuudessa kohoavat uuden suomalaisen akatemian muurit, suomalaisen Suomen wankkana wartiolinnana.”⁵⁴

⁵³ TS 15.5.1919. *Liikaa yliopistoja*, 3. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.].

⁵⁴ TS 21.8.1917. Yleisöltä. Ahmawaara, Aho, Arajärwi et al: *Turun Suomalainen yliopisto: kehoitus kansalaisille*, 6. Sähköinen aineisto [viitattu 9.3.2025.].

4 Kaksi kieltä, kolme korkeakoulua 1922–1927

Turun yliopiston aloitettua toimintansa vuonna 1922 Suomen akateeminen kenttä saavutti pinta-alueen tasapainon. Maassa toimi kolmen yliopistoa: yksi ruotsinkielisille, yksi suomenkielisille ja yksi yhteisenä molemmille. Rauhaa ei kuitenkaan saavutettu, eikä kielikiistaa ratkaistu. Salmisen sanoin ”kumpikin kieliryhmä piti tietenkin korkeakoulunsa tiukasti oman valvontansa alla”.⁵⁵ Turun uudet yliopistot eivät tuoneet ratkaisuja, ainoastaan uusia nappuloita pelikentälle.

Yhtenäisenä tekijänä yliopistojen ja vuosien välillä nousee keskustelu yliopistojen fyysisistä tiloista. Jo aiemmin käsitellyt huolet Helsingin yliopiston todellisesta ja symbolisesta ahtaudesta jatkuivat Turussa tilojen kokonaisuutena puuttumisena.

4.1 Vapaan kansan lahja Varsinais-Suomelle

Kielikiistan ja vuoden 1918 sodan hajottamassa maassa ei ollut monia yhdistäviä tekijöitä, joten TS pyrki nostamaan Turun yliopiston yhdeksi yhtenäiseksi tavoitteeksi kaikille suomalaisille – tai ainakin suomenkielisille. Yliopisto ei ollut vain Turun kunnia, vaan koko Varsinais-Suomen ja sitä kautta Suomen kansan. Syynä tähän oli eittämättä rahankeräys, johon TS yritti kiinnittää huomiota. Vielä pitkään yliopiston avajaisten jälkeenkin lehti uutisoi lahjoituksista tasaiseen tahtiin. Olihan tieteen harjoittaminen kallista. Rivien välistä uutisointi rohkaisi luki-joita lahjoittamaan, mikä oletettavasti toimi, sillä viidessä vuodessa summa oli kasvanut 20 miljoonasta markasta 40 miljoonaan markkaan.⁵⁶ Lahjoitusten tärkeys on jäänyt elämään Turun yliopiston motossa ”vapaan kansan lahja vapaalle tieteelle”, joka vaikkakin aikansa isänmaallisuuden sävyttämä, kuvaa hyvin yliopiston syntymätarinaa.

Lahjoituksia ei suinkaan annettu vain rahan muodossa ja yksi erikoisempi lahjoitus tarjosi yllättävällä tavalla ratkaisun yliopiston tilaongelmiin. Naantalissa sijaitseva Kultarannan huvila päättyi vuonna 1917 Turun yliopiston omistukseen. 1922 eduskunta kiinnostui huvilasta, kaavailen siitä presidentin kesäasuntoa. Vaihtokaupassa Turun yliopistolle tarjottaisiin silloisen Maarian kunnassa sijaitsevaa Iso-Heikkilän tilaa.⁵⁷ Ensimmäiset vuotensa yliopisto oli toiminut kauppatorin laidalla sijaitsevassa Phoenixin talossa, joka alun perin oli suunniteltu

⁵⁵ Salminen 1989, 81.

⁵⁶ Laaksonen 2006, 178.

⁵⁷ TS 24.3.1922. *Kultarantahanke, Isoheikkilä ja Turun kaupunki*, 2. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

hotelliksi ja soveltui yliopiston tarpeisiin kankeasti.⁵⁸ Iso-Heikkilä syrjäisestä sijainnistaan ja pitkistä rakennusurakoistaan huolimatta vaikutti otolliselta kasvuintoiselle yliopistolle. Vaih-
tokauppa näytti alkuun kaatuvan, sillä eduskunta ei saanut selkeää ratkaisua päätökseen. Vas-
tustusta nousi lähinnä vasemmansiiven puolueilta ja Suomen ruotsalaiselta kansanpuolueelta
(RKP). Vaikka perusteluita tehtiin niin kesäasunnon turhuudesta kuin Naantalın kaukaisesta
sijainnista, lehtien uutisoinnin perusteella isoin ongelma oli RKP, jota häiritsi ajatus Turun
yliopiston auttamisesta.⁵⁹ Iso-Heikkilän tontti oli arvokkaampi kuin Kultaranta, eli Turun yli-
opisto jäisi kaupassa voitolle.

Lahjoitusten tasaisesta hehkuttamisesta huolimatta Turun yliopisto ei alkuvuosinaan näyttänyt
pahemmin olleen taloudellisissa vaikeuksissa. Päinvastoin, vuodelle 1927 hyväksyttiin bud-
jetti, jossa yliopiston menot arvioitiin tuloja pienemmiksi.⁶⁰ Yliopiston rahahuolet olivat suo-
raan yhteydessä Helsingin yliopistoon, joka pyöri lähes yksinomaan valtion rahoituksella.
Parhaitenhan valtion asenne koulutusta kohtaan peilautui valtion yliopistosta, jossa rahoituk-
sen puute näkyi muun muassa jo aiemmin käsitellyssä suomenkielisten professuurien vähäi-
sessä määrässä. Julkaisuista välittyi ajoittain nykypäivänäkin turhan tuttu valittelu siitä,
kuinka Suomessa ei tarpeeksi arvosteta tiedettä.⁶¹ Turun yliopiston piti siis kehittää ei vain
Turun, vaan kaikkien suomalaisten akateemista mainetta. Tavoite, joka vaati laajentumista
kahdesta tiedekunnasta suuremmaksi.

Vuonna 1927 Turun yliopistolla oli edessään vielä yksi suuri merkkipäivä: vihkijäiset. Touko-
kuun 12. päivä Turkuun kokoontui tuhansia ihmisiä juhlistamaan *suomalaisuuden suurjuhlaa*.
Tapahtuma hallitsi TS:n julkaisuja kolme päivää ja sen ympärille rakennetuista narratiiveista
on helppo huomata samanlaisuuksia luvussa 2.1 käsiteltyihin teemoihin. Turun yliopistoa py-
rittiin liittämään Turun akatemiaan ja sivistyksen pitkää perintöä Turussa korostettiin. Juhlal-
lisesti etusivulla TS kysyi ”Mikä on Turun Yliopiston uudestasytymisen syvin merkitys”⁶²
viitaten siis Turun yliopistoon Turun akatemian uutena inkarnaationa. Samassa numerossa
otetaan myös tarkasteluun Albert Edelfeltin maalaus *Turun akatemian vihkijäissaatto 1640* ja

⁵⁸ Turun seutusanommat 28.2.2020. *Ydinkeskustaan perustettu opinahjo muutti Venäjän Kirkkokadun Yliopis-
tonkaduksi*. Sähköinen aineisto [viitattu 9.5.2025.]

⁵⁹ HS 8.10.1922. *Presidentin kesäasunto*, 4. TS 11.5.1922. *Omituista menettelyä*, 2. Sähköisiä aineistoja [viitattu
9.5.2025.]

⁶⁰ TS 29.12.1926. *Turun suomalaiseen yliopistoon vaihtuva tähtitieteen professorinwirka*, 1. Sähköinen aineisto
[viitattu 9.5.2025.]

⁶¹ Esim. TS 11.11.1922. Pesola: *Maataloustieteellinen tiedekunta Turun Suomalaiseen yliopistoon*, 2–3. Julkaisu
kritisoi Helsingin yliopistoa riittämättömäksi tutkimuksen tuottamisessa ja väitti Suomen jääneen pahasti jälkeen
naapurimaista. Sähköinen aineisto [viitattu 10.4.2025.]

⁶² TS 12.5.1927. *Yliopisto*, 1. Sähköinen aineisto [viitattu 9.5.2025.]

muistellaan ohessa Turun akatemian promootioperinteitä 1600-luvulta.⁶³ On siis selvää, että TS halusi tehdä Turun yliopistosta akateemisen perinteen elvyttäjän.

4.2 Suomenkieliset sisarukset

Ainoassakaan Europan maassa ei kansan waltawa enemmistö ole korkeampaan opetukseen nähden siinä lapsipuolen asemassa kuin Suomessa. (–) Suomessa ei ole suomalaista waltionyliopistoa!⁶⁴

Vastuksesta huolimatta Helsingin yliopiston ylioppilaskuntaa alettiin jakamaan kesällä 1922 ja seuraavaksi puheenaiheeksi nousi ajatus koko yliopiston jakamisesta kahteen. Tämä olisi enteillyt loppua Helsingin yliopiston suomenkieliselle osalle, sillä henkilökunta oli edelleen pääasiassa ruotsinkielistä. Vuonna 1923 määrättiin laki yliopiston järjestysmuodosta, jolla pyrittiin muuttamaan opetuksen kielisuhteita niin, että tiedekuntaakohtaisesti opetusta annettaisiin kummallakin kielellä siinä suhteessa kuin tiedekunnan opiskelijoilla oli äidinkielenä.⁶⁵ Asia ei kuitenkaan ratkennut, sillä vielä vuonna 1925 yliopistossa annettiin opetusta suhteessa enemmän ruotsiksi kuin suomeksi.⁶⁶ Ongelmaksi nousi jälleen rahoitus, sillä Helsingin yliopiston virat olivat HS:n mukaan alipalkatut. Valmistuvalla opiskelijalla saattoi olla usean sadantuhannen markan velka harteillaan, jota ei yliopiston palkoilla alettu maksamaan.⁶⁷ Ruotsinkielisillä tulisi olemaan vanhana varakkaana sivistyneistön luokkana suomenkielisiä paremmin varaa tukea nuorisoaan yliopistossa ja pitää oma valta-asemansa.⁶⁸

Vuonna 1922 edistyspuolue koki eduskuntavaaleissa suuren tappion kokoomukselle ja maalaisliitolle, sillä puolueen liberaali vasemmistorvarillinen politiikka oli jättänyt sen ilman selkeää suuntaa.⁶⁹ Poliittinen hajanaisuus oli puolueelle vahingollista, mutta sen lehdille hyödyllistä. Kaupungissa asuvat äänestäjät edistyspuolue oli menettänyt kokoomukselle ja Helsingin lehtimarkkinoilla HS kilpaili porvarillisen *Uuden Suomen* ja ruotsinkielisen *Huvfudstadbladetin* kanssa.⁷⁰ Lehti alkoi rakentamaan oikealle kallistuvaa aitosuomalaista imagoa, jolla se kykeni säilyttämään entiset lukijansa, mutta erottumaan pääkaupunkiseudun

⁶³ TS 12.5.1927. *Turun akatemian wikkijäissaatto 1640 matkalla akatemiasta tuomiokirkkoon ja Tohtorin- ja maisterinwikkijäiset Turussa ennen aikaan*, 9. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁶⁴ TS 21.11.1925. *Yliopisto*, 1. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁶⁵ Salminen 1989, 82.

⁶⁶ HS 18.11.1925. *Yliopistomies. Suomalainen valtionyliopisto*, 9. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁶⁷ HS 19.11.1925. *Suomenkielinen valtionyliopisto*, 2. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁶⁸ HS 18.11.1925. *Yliopistomies: Suomalainen valtionyliopisto*, 9. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁶⁹ Karimäki 2016, 80.

⁷⁰ Tommila, Salokangas 1998, 210-212.

muista lehdistä. TS taas muuttui kevyemmäksi puolueettomuutta tavoittelevaksi viihteelliseksi lehdeksi.⁷¹

Uudessa linjassa HS:n piti varoa liian jyrkkää oikeistolaisuutta, sillä Uudella Suomella oli lojua lukijakunta.⁷² Suomen kielen tukeminen oli hyvä linja, jolla erottua kahdesta muusta lehdestä, ja HS lähti yliopistojen suhteen rakentamaan siltaa länteen. Kielivalinnoilla se alkoi muotoilemaan kuvaa kahdesta suomenkielisestä sisaruksesta. Tarkoituksena saada lukijakunta yhdistämään Helsingin yliopisto suomenkieliseen Turun yliopistoon ja yhdistää kieliryhmän akateemiset toimijat.⁷³ Olihan suomenruotsalaisilla tukenaan koko Ruotsi, mikä käy ilmi HS:n julkaisusta vuodelta 1922. Ruotsalainen lehti *Arbetet* oli kommentoinut Helsingin yliopiston kielioloja huomauttamalla, kuinka Ruotsin puolella lehdet saivat tietonsa vain suomenruotsalaisten sanelemana, eivätkä ruotsalaiset lehdet osoittaneet tarpeeksi lähdekriittisyyttä ”rotuweljiensä” sanoille.⁷⁴ Vastaavanlaista retoriikkaa huomasi myös Salminen Länsi-Uusimaa-lehdessä, jossa kritisoitiin suomenruotsalaisia ”Ruotsissa harjoittamasta olojemme vääristelystä”.⁷⁵

Edistyspuolueessa kielikiista nähtiin demokratian ja eheytyksipolitiikan jatkeena. Koska enemmistö oli suomenkielisiä, myös hallinnon ja koulutuksen pääkielenä tulisi luonnollisesti olla suomi. Tätä ei kuitenkaan saanut toteuttaa kieltämällä vähemmistökielen oikeudet.⁷⁶ Puolue palasi kielikiistassa takaisin keskustalaiseen rauhoittelijan rooliin, mikä ei enää peilautunut HS:n uutisointiin. Lehden kannanotot muuttuivat nopeasti aitosuomalaisemmiksi 1920-luvun edetessä ja kieliryhmän puolustelu ulottui Turun yliopistoon asti. Kun ”muuan ruotsinmaalainen lehti”⁷⁷ oli lähtenyt haukkumaan Turun yliopiston kannatusjoukkoa sivistymättömiksi maalaisiksi, kutsuen samalla Åbo Akademin kannattajia säätyläisiksi, HS pyysi lukijoita tekemään lahjoituksia Turun yliopistolle. Åbo Akademille HS ei vastaavaa kiltteyttä ulottanut, vaikka TS ajoittain uutisoi myös sen saamista suurista lahjoituksista.

⁷¹ Tommila, Salokangas 1998, 221.

⁷² Tommila, Salokangas 1998, 218.

⁷³ Mediasta ajatuksien muokkaajana katso Katz, Lazarsfeld 1955, *Between media and mass*, 124. Kielinationalismista ja kielellisestä yhtenäisyydestä katso Karimäki 2016, 127.

⁷⁴ HS 28.12.1922. Wäkä: *Ääni meren takaa*, 4. Sähköinen aineisto [viitattu 10.4.2025.]

⁷⁵ Salminen 1989, 14.

⁷⁶ Karimäki 2016, 128.

⁷⁷ HS 2.3.1926. *Turun Suomalaisen yliopiston taloudellinen asema*, 2. Sähköinen aineisto [viitattu 10.4.2025.]

Vaikka näyttää, että Helsingin yliopisto yritti osaltaan rakentaa sisarellista ystävyyttä⁷⁸, on havaittavissa, että TS ei vastannut ehdotuksiin yhtä lämpimästi. Turun yliopisto uhkasi jäädä Helsingin yliopiston varjoon, mikä ei turkulaisille sopinut. Ei varsinkaan, kun Helsingin yliopiston katsottiin olevan epäonnistunut *suomalaisten* opinahjona.⁷⁹ Salminen gradussaan mainitsee suomenkielisten sanomalehtien ottaneen Turun yliopiston hoivatikseen, mutta pääkaupunkiseudulla Turun yliopistot rahankeruuhankkeineen eivät saaneet suurta suosiota.⁸⁰ Turku-laisten toiveena oli Turun yliopiston laajentaminen, sillä kahden tiedekunnan laitos oli Helsingin yliopiston rinnalla vaatimaton. Laajentumiseen tarvittiin rahaa, mihin tarvittiin mainetta, joka ei ollut sitoutunut Helsingin yliopistoon tai Helsinkiin. TS:n sivuilla tuotiin jopa esiin ajatuksia siitä, kuinka Turun ja Helsingin yliopistojen edut olivat ristiriidassa keskenään.⁸¹ Jos Helsingin yliopisto suomalaistettaisiin, mitä se tulisi meinaamaan pienemmälle Turun yliopistolle?

Yhtenä ratkaisuna oli vahvistaa Turun yliopiston mainetta *suomalaisten* yliopistona. Pidettiin yliopiston perustajina koko Suomen kansaa.⁸² Siispä kun viron ja unkarin kielten lehtorinvirkoja ei Helsingin yliopistoon perustettu – mitä HS väitti ruotsinkielisten tiedemiesten ahdashenkiseksi puoluepolitiikaksi⁸³ – perusti Turun yliopisto puolta vuotta myöhemmin akateemisen heimoklubin, jonka tarkoituksena oli ”vahvistaa suomalaista heimoustunnetta”.⁸⁴ Vielä vihkijäistenkin aikaan vuonna 1927 TS pyrki nostamaan Turun yliopiston mainetta vertaamalla Turkuja ja Helsinkiä opiskelijakaupunkeina. Erityisesti nostaan puheenaiheeksi Turun verrattain halvempia asumiskustannuksia.⁸⁵

Konkreettisimman esimerkin tarjoaa 1926 kysymys lääketieteellisestä tiedekunnasta Turussa, kun läänisairaalaan alettiin kartoittamaan opetuskäyttöön. Uudistaminen olisi vaatinut yli 30 miljoonan markan investointia⁸⁶ ja helsinkiläiset eivät tahtoneet antaa tukea uudelle

⁷⁸ Turun yliopiston vihkijäisiin lähetetyssä adressissa Helsingin yliopisto puhuu ”sisaryliopistosta”. TS 13.5.1927. *Helsingin yliopiston adressi*, 7. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁷⁹ Esim. TS 22.4.1926. *Helsingin yliopisto ruotsalaisuutta pönkittämässä*, 3. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁸⁰ Salminen 1989, 78, 80.

⁸¹ TS 12.5.1927. Wäisälä: *Turun yliopisto ja Helsingin yliopiston suomalaistuminen*, 8. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁸² TS 11.11.1922. Pesola: *Maataloustieteellinen tiedekunta Turun Suomalaiseen yliopistoon*, 2. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁸³ HS 4.4.1922. Kettunen: *Waltion yliopiston puoluepolitiikka*, 6. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁸⁴ TS 8.12.1922. *Turun akateeminen heimoklubi alottanut toimintansa*, 1. Sähköinen aineisto [viitattu 10.5.2025.]

⁸⁵ TS 12.5.1927. *Turun yliopisto edullinen vähävaraisille*, 10. TS 10.5.1927. *Opiskeleminen Turussa huokeampaa kuin Helsingissä*, 1. Sähköisiä aineistoja [viitattu 10.5.2025.]

⁸⁶ HS 25.2.1926. *Lääketieteellisen tiedekunnan perustaminen Turun Suomalaiseen Yliopistoon*, 5. Sähköinen aineisto [viitattu 8.5.2025.]

tiedekunnalle, huolissaan mahdollisesta lääkärin ylitarjonnasta.⁸⁷ Toistaiseksi opiskelijat olivat saaneet suorittaa lääketieteen alkututkinnon Turussa ja sen jälkeen jatkaa opintojaan Helsingin yliopistossa. Periaatteessa Turun yliopistossa suoritetuilla tutkinnoilla piti olla sama pätevyys kuin Helsingin yliopiston vastaavilla, mutta käytännössä lääketieteen alkututkinto oli poikkeus. Turkulaisten turhautumista avasivat HS:n yleisöpalstalla nimimerkillä *Lääketieteen opiskelijoita*. Helsingin yliopiston anatomianlaitos asetti opiskelijat kursseilla paremmuusjärjestykseen, jonka pohjalta töiden jako tapahtui. Kuitenkin niin, että Turun yliopiston opiskelijat päätyivät aina luokituksessa pohjalle. Paras turkulainen oli heikommassa asemassa kuin huonoin helsinkiläinen ja joutui joskus jopa odottamaan seuraavaan lukukauteen, jotta mahtuisi mukaan opintoihin.⁸⁸ Helsingin yliopisto sisäisistä vaikeuksistaan huolimatta saneli säännöt Suomen akateemisessa maailmassa, eivätkä turkulaiset siitä pitäneet.

4.3 Ainiin, se kolmas yliopisto

Siitä huolimatta, että TS rakensi Turusta kuvaa Suomen akateemisena kehtona, lehti ei halunnut myöntää Åbo Akademille sen hakemaa mainetta vanhan akatemian jatkeena. *Academia rediviva* tavoitteli Turun akatemialle kuuluneita rakennuksia sadan vuoden takaa: Turun tuomiokirkon vieressä sijaitsevaa Akatemiataloa ja Vartiovuoren tähtitornia, jossa silloin toimi merikoulu. Tammikuussa 1922 Åbo Akademi jätti anomuksensa Akatemiatalosta ja TS asetui nopeasti sitä vastaan.⁸⁹ Osasyynä lehden vastustamiseen saattoi toimia tuoreessa muistissa Kultarannan ja Iso-Heikkilän vaihtokauppa, jota RKP:n kansanedustajat olivat vastustaneet. Lausuipa eräs RKP:n edustaja ehdotuksenkin siitä, että tasa-arvon nimissä jos Iso-Heikkilä Turun yliopistolle myönnettäisiin, Akatemiatalo pitäisi varata Åbo Akademille.⁹⁰ Tonttikaupoissa oli parhaimmillaan mukana kuusi erillistä pelaajaa – Turun yliopisto, Åbo Akademi, merikoulu, Turun kaupunki, eduskunta ja valtio – mutta neuvottelut pelkistyivät lehtien silmissä köydenvedoksi kielipuolten välillä. Jos toinen yliopisto sai jotain, toisenkin piti saada.

Åbo Akademin haluaman historiallisen jatkumon lisäksi TS saattoi häivyttää sen kokonaan uutisoinnista. Kuten huhtikuussa 1922 otsikolla ”Uusi ilmatieteellinen hawaintoasema Turkuun” TS hehkutti uutta tutkimusasemaa Vartiovuorella ”täydellisimpänä maassamme”.

⁸⁷ HS 26.2.1926. *Uusi lääketieteellinen tiedekuntako? 2*. Sähköinen aineisto [viitattu 8.5.2025.]

⁸⁸ HS 18.1.1927. *Lääketieteen opiskelijoita: Lääketieteellisen tiedekunnan herra dekanille, 9*. Sähköinen aineisto [viitattu 8.5.2025.]

⁸⁹ TS 2.2.1922. *Kysymys akatemiatalon luovuttamisesta ruotsalaiselle akatemialle, 2* Sähköinen aineisto [viitattu 8.5.2025.]

⁹⁰ HS 9.5.1922. *Eduskunnan eilinen täysistunto, 4*. Sähköinen aineisto [viitattu 10.4.2025.]

Aseman takana oli Åbo Akademi, mutta siitä huolimatta TS puhui uuden aseman tarpeellisuu-
desta *molemmille* yliopistoille ja päätti artikkelin Turun yliopiston suunnitelmiin rakentaa vas-
taava asema Iso-Heikkilään. Lehti ei myöskään halua myöntää, että tähtitornista olisi enem-
män hyötyä tutkimuskäytössä Åbo Akademin omistuksessa kuin Merikoulun tiloina.⁹¹ Raken-
nus päättyi Åbo Akademin haltuun vasta vuosikymmeniä myöhemmin, vaikka Turun yliopisto
sai osuutensa Iso-Heikkilässä.

Vaikka TS:n suhtautuminen Åbo Akademiin muuttui viileämmäksi ja lehti ei tarttunut HS:n
yrityksiin rakentaa ystävyyttä Turun ja Helsingin yliopistojen välille, ei se myöskään yrittänyt
mitään vastaavaa Turun yliopistojen kanssa. Lehdet olivat saaneet puheenaiheeksi suomenkie-
lisen yliopiston ja Åbo Akademi unohdettiin. Se nostettiin tarkasteltavaksi vain, jos sen toi-
minnassa havaittiin puutteita⁹² tai jos sen avulla saatiin Turun yliopisto näyttämään parem-
malta. Kuten yliopiston ensimmäisen virallisen lukukauden yhteydessä molemmat lehdet ko-
kivat tarpeelliseksi mainita sisään kirjautuneita oppilaita olevan enemmän kuin Åbo Akade-
missa, minkä pohjalta TS julisti Turun yliopiston suositummaksi kuin Åbo Akademi.⁹³

⁹¹ TS 1.4.1922. *Uusi ilmatieteellinen hawaintoasema Turkuun*, 1. Sähköinen aineisto [viitattu 10.4.2025.]

⁹² Esim. 1924 professoria syytettiin väärennyksestä viranhakupapereissaan. HS 5.1.1924. *Skandaali yliopisto-
maailmassa*, 3. Sähköinen aineisto [viitattu 8.4.2025.]

⁹³ TS 29.6.1922. *Turun Suomalainen yliopisto toiminnassa*, 1. HS 2.7.1922. *Turun suomalainen yliopisto*, 1.
Sähköisiä aineistoja [viitattu 9.5.2025.]

5 Lopuksi

Suomen korkeakoulujen historian voi katsoa alkaneen Turun akatemia vihkijäisistä vuonna 1640, eli tästä lähes 400 vuoden menneisyydestä olen nostanut tarkasteltavaksi vain kymmenen vuoden jakson. Kyseiset kymmenen vuotta olivat kuitenkin merkittäviä niin akateemisessa maailmassa kuin koko Suomen historiassa, joten uskon, että tunnistamani narratiivit ovat toistaneet pidempiaikaisia perinteitä. Joukossa on havaittavissa niin suurempia aikansa aaltoja (kielikiista ja kansallidentiteetti) kuin nykylukijallekin tutumpia teemoja (tutkimuksen rahoitusvaikeudet ja pääkaupunkiseudun korkeat vuokrat).

Molemmissa lehdissä yliopistoista puhuttiin monisävyisesti. Päälimmäisenä sekä HS:n että TS:n julkaisuista nousee esiin yliopistojen *aseistaminen* kielikiistaan, sillä yliopistot eivät olleet vain autonomisia sivistyksenkehoja, vaan ylpeyden aiheita. Yliopistojen ympärillä havaittavat pienemmätkin juonelliset jatkumot tuntuivat kaikki liittyvän tavalla tai toisella kielitai kaupunki-identiteettien muodostamiseen. Muutokset ajallisessa jatkumossa olivat kuitenkin pienempiä kuin lehtien väliset erot: päälimmäisenä sekä HS että TS suhtautuivat suopeammin oman kotikaupunkinsa yliopistoihin.

Edistyspuolueen lehtinä HS ja TS julkaisivat paljon samaa sisältöä, mutta lähestymistavoissa ja painotuksissa on havaittavissa eroavaisuuksia. Yliopistoihin liittyen HS:lle koko maata koskeva kielikysymys meni muun edelle, kun taas TS:lle yliopistojen määrä Auran rannoilla oli kieltä tärkeämpi. HS:n tyyli ”katsoa isompaa kuvaa” johtui kaikeksi siitä, että Helsinki on pääkaupunki ja Helsingin yliopisto oli ainoa valtionyliopisto. Kumpaakaan koskeva toiminta ei ollut yksittäistä, vaan pakosta osa laajempaa muutosta. HS ei voinut TS:n tavoin keskittyä vain paikalliseen näkökulmaan, sillä Helsingin paikallispolitiikka vaikutti koko Suomeen. Vastavuoroisesti TS ei voinut HS:n tavoin ottaa radikaalimmin kantaa, sillä sen menestys Turun pienemmällä markkinoilla perustui maltillisuuteen.

TS:n verrattain vahva kotiseuturakkaus nousi hyvin esiin myös maatalouskorkeakoulua koskevissa uutisoinneissa vuonna 1923. Ajaessaan kyseisen korkeakoulun perustamista Turkuun TS:n suhtautuminen Helsinkiä, Helsingin yliopistoa ja helsinkiläisiä kohtaan muuttui suorastaan aggressiiviseksi. Kyseiset artikkelit on kuitenkin rajattu ulos tästä tutkielmasta, sillä maatalouskorkeakoulu oli erillinen laitos, eikä liittynyt mihinkään kolmesta yliopistosta. Aiheesta olisi tilaa lisätutkimukselle, sillä TS haki kultaista keskitietä oikeisto–vasemmisto, konservatiivi–liberaali ja suomi–ruotsi akseleilla, mutta maltillisuutta ei ulotettu Helsingin suuntaan.

Vuosikymmenellä on havaittavissa muutamia käännekohtia uutisoinnissa, kuten Turun yliopiston ensimmäinen lukukausi 1922 ja Helsingin yliopiston statuutit 1924. Jälkimmäinen vahvisti Helsingin yliopiston virallisesti kaksikieliseksi, mutta opetus kuitenkin säilyi edelleen pääasiassa ruotsinkielisenä. HS ei ollut päätökseen tyytyväinen ja kaksikielisyydestä huolimatta pyrki artikkeleissaan luomaan kuvaa kahdesta suomenkielisestä sisaryliopistosta, joiden varjosta Åbo Akademi nostettiin tarkasteltavaksi vain pakosta. HS:n uutisoinnissa ruotsinkielistä väestöä pidettiin elitistisenä, jopa taantumuksellisenä, ja kieliryhmän harjoittama oman edun ajaminen akateemisessa maailmassa nähtiin lähes poikkeuksena loukkauksena suomalaisuutta kohtaan. Åbo Akademi olisi ehkä TS:n haaveissa tarjonnut ratkaisun Helsingin yliopiston kielikysymykseen, mutta HS:lle Åbo Akademi oli vain yksi uusi osoitus ruotsinkielisten eriytymistahdosta.

TS:n suhtautuminen kielikiistaan oli ehkä ailahtelevampaa kuin HS:n, mutta loppupeleissä ei sekään ollut aivan niin neutraali. Vaikka lehti riemuitsi Åbo Akademin perustamista, sekin yritti ajaa suomenkielisyyttä opinnoissa. Kun ajatus Turun yliopistosta syntyi, TS:n asemoituminen kielilinjoissa alkoi näkymään suomenkielisen yliopiston suosimisena. TS harvemmin suhtautui suoranaيسella aggressiolla ruotsinkielisyyttä kohtaan, mutta se ei antanut Åbo Akademille sen hakemaa tunnustusta Turun akatemian jatkeena. Yhtä aikaa kumpikaan lehti ei myöskään tunnistanut Helsingin yliopistoa Turun akatemian jatkeena, vaan kerta toisensa jälkeen nämä kaksi nimeä esitettiin erillisinä laitoksina. Helsingin yliopisto saattoi viettää perustamisjuhlaansa Turussa vuonna 1640, mutta siitä huolimatta Turun akademia lakkasi olemasta vuonna 1827.

Lähteet

5.1 Alkuperäisaineisto

Helsingin Sanomat, 1917-1927 (HS).

Turun Sanomat, 1917-1927 (TS).

5.2 Tutkimuskirjallisuus

Silja A: *Turkua on helppo dissata, mutta sehän ei turkulaisia kiinnosta: ”Meil o hyvä itse-tunto tääl”*. YLEX 22.6.2016. Osoitteesta <https://yle.fi/aihe/a/20-264690> [viitattu 10.5.2025.]

Jokinen A., Juhila K. & Suoninen E: *Diskurssianalyysi*. Vastapaino oy 2016. Verkkojulkaisu osoitteessa <https://www.ellibslibrary.com/book/9789517685276> [viitattu 9.4.2025.]

Jungar S: *Dahlström, Svante*. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1997. Osoitteesta <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-007324> [viitattu 1.4.2025]

Kangasniemi T: *Turkulaisten puhe ja junttius pilkan kohteena – ”Kansitakit, purjehdusken-gät ja niskatukka”*. Turkulainen 16.11.2017. Osoitteesta <https://www.turkulai-nen.fi/paikalliset/1527766> [viitattu 10.5.2025.]

Karimäki J: *Tulevaisuuden lähtökohdista kansanvallan kolmiliittoon — Kansallinen Edistys-puolue ja kansallisen eheytyksen politiikka 1919—1939*. Poliittisen historian väitös-kirja. Turun yliopisto 2016. Julkaisun pysyvä osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6346-1> [viitattu 14.5.2025.]

Katz E. & Lazardsfeld P: *Between media and mass. Approaches to media: A reader*. Toim. Boyd-Barret O., Newbold C. Gray Publishing ja Oxford University Press, Delhi 1995. 124–127.

Keane J: *Democracy and media: without foundations. Approaches to media: A reader*. Toim. Boyd-Barret O., Newbold C. Gray Publishing ja Oxford University Press, Delhi 1995. 263–268.

Kortti J: *Mediahistoria: Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Turenki 2016.

Laaksonen H: *Alma Mater Aboensis: Turkulaiset koulut ja yliopistot 1200-luvulta itsenäisen Suomen syntyyn*. Kirja-Aurora, Turku 2006.

- McCombs M. & Shaw D: The agenda-setting function of mass media. *Approaches to media: A reader*. Toim. Boyd-Barret O., Newbold C. Gray Publishing ja Oxford University Press, Delhi 1995. 153–162.
- Nikula O: *Turun kaupungin historia 1809-1856*. Oy Lounaisrannikko, Turku 1972.
- Nordenstreng K. & Wiio O: *Joukkoviestintä Suomessa*. WSOY, Porvoo 1994.
- Pöysä J: Narratiivinen analyysi. *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. Toim. Fingerroos O., Kajander K., Lappi T.-R. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2022. Verkkojulkaisu osoitteessa https://oa.finlit.fi/site/books/10.21435/tl.274/read/?loc=Kulttuurien_tutkimuksen_menetelmat-22.xhtml
- Salminen H: *Kieliryhmien kohtaaminen Suomessa 1918–1929*. Kulttuurihistorian Laudatur-tutkielma. Turun yliopisto 1989.
- Tilastollinen päätoimisto, *Suomen Tilastollinen Vuosikirja 1932*. Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki 1932. Verkkojulkaisu osoitteessa <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023013124860> [viitattu 17.3.2025.]
- Tommila P. & Salokangas R: *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia*. Oy Edita Ab, Helsinki 1998.
- Turun Sanomat: *Turkulaisten itsekäs käytös kummastuttaa*. Lukijoilta-palsta 4.6.2022. Osoitteesta <https://www.ts.fi/lukijoilta/5674935> [viitattu 10.5.2025.]
- Turun Seutusanommat: *Ydinkeskustaan perustettu opinahjo muutti Venäjän Kirkkokadun Yliopistonkaduksi*. 28.2.2020. Verkkojulkaisu osoitteessa <https://turunseutusanommat.fi/2020/02/ydinkeskustaan-perustettu-opinahjo-muutti-venajan-kirkkokadun-yliopistonkaduksi/> [viitattu 9.5.2025.]
- Vahtola J: *Suomen historia kivikaudesta 2000-luvulle*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 2017.